

İBN-İ SİNA: DOKTORLARIN DOKTORU

İbn-i Sina, Avrupa’da “**Avicenna**” diye bilinir. Dünyada en çok tanınan ve modern tıbbın atası sayılan Müslüman tıp alimidir. “Tıbbın Kanunu” adlı kitabı, 1650 yılına kadar Avrupa’da tıp fakültelerinde okutuldu. Ay yüzeyindeki bir kratere adı verildi.

İbn-i Sina’nın Portresi

İbn-i Sina’nın Yaşamı

İbn-i Sina, 980’de Buhara yakınındaki Efsene’de doğdu. Kuşyar adlı bir doktor sayesinde tıpta yoğunlaştı ve 18 yaşında iken tıpta öğreneceği bir şey kalmadı. Genç yaşta doktorluğa başladı ve hastaları ücretsiz tedavi etti. Samani hanedanından Mansur’u 997’de tedavi edince, saray kütüphanesini kullanma hakkını aldı. Aristo ve diğer filozofların teorilerini öğrendi. Aristo’nun metafiziğini, Farabi’nin kitabı sayesinde kavradı. Mansur ölünce, Harezm’e gitti ve Emir Ali’nin doktoru oldu. Gazneli Mahmut, İbn-i Sina’nın kendi emrine girmesini isteyince bunu reddetti. Mahmut’tan korktuğu için farklı bölgelerdeki emirlerin saraylarında çalıştı. Bazı emirlerce, vezir unvanı verilen İbn-i Sina, saray entrikaları nedeniyle birkaç kez hapsedildi. Öldürülmekten zor kurtuldu ve İsfahan’a kaçtı. Bu büyük alim, hapisanede bile ölümsüz kitaplarını yazmaya devam etti. Son 12 yılını Ebu Cafer’in yanında geçirdi ve 1037’de öldü.

**Tıbbın Kanunu kitabının Farsçası
(İran-Hamadan)**

İbn-i Sina'nın En Önemli Eseri: Tıbbın Kanunu

İbn-i Sina'nın, Avrupa'da en çok basılan kitabı olan **“el Kanun f'it Tıb”** (Tıbbın Kanunu) 10 kez farklı kişilerce Latince'ye çevrildi. Kitap, en doğru bilgileri içeren 14 ciltlik bir tıp ansiklopedisiydi. Çin, Hint ve Mısır'ın geleneksel tıp bilgileri ile İbn-i Sina'nın bilgilerini içeren ideal bir ders kitabıydı. Kitap, 1650 yılına kadar Fransa'daki Montpellier Üniversitesi, Belçika'daki Leuven Üniversitesi ve diğer tıp fakültelerinde okutuldu. Leonardo da Vinci'nin de kitabın etkisinde kaldığı söylenir. İsviçreli tıp tarihçisi A. C. Kebs, kitap için **“tüm zamanların en önemli entelektüel fenomeni bu kitaptır”** demişti. Modern tıbbın babası sayılan Sir W. Osler, kitabı **“Tıbbın Kanunu, tüm kitaplardan daha uzun süre tıbbın İncil'i oldu”** diye tanımladı. Bilim tarihçisi E. S. Smith, **“bin yıllık kitabın 21. yüzyılda saygı görmesi, İbn-i Sina'nın değerini kanıtlar”** diye yazmıştı.

Tıbbın Kanunu Kitabının İçeriği

Kitabın, 1052 tarihli en eski kopyası Ağa Han koleksiyonundadır. Kitap, dünyada ilk kez kanıta dayalı tıp, deneysel tıp, klinik testler, verimlilik analizi, risk faktörü ve sendroma dayalı hastalık teşhisi gibi kavramları gündeme getirdi. Kitapta, ilaçların deneysel amaçlı kullanımı sırasında uyulması gereken kurallar veriliyordu. Klinik farmakoloji konusunda, deneysel bir yaklaşım öneriliyordu. Örneğin, ilacın etki süresinin izlenerek tesadüfi iyileşme olmadığından emin olunması isteniyordu. Çok sayıda hastanın tedavisinde etkili olduğuna emin olmak gerektiği de vurgulanmıştı. İlaçların, hayvan deneylerinde başarılı olduktan sonra insan üzerinde de denenmesini öneren kitapta, 760 ilaç listelenmişti. Kitapta kanser tedavisi için hindibanın yararına yer verilmişti. Tümör, ameliyatla alınırken kanserli bölgenin iyi temizlenmesi öneriliyordu. Çam ve okaliptus yağı koklamanın, solunum sistemine yararı anlatılıyordu. Kan basıncı ve nabız saymaya önem verilmesi de dikkat çekicidir. Verem gibi mikrobik hastalıkların bulaşıcı özelliği ve karantinaya almanın önemi de vurgulanmıştır. İbn-i Sina'nın kan dolaşımını çok iyi bildiği de anlaşılmaktadır. Kitap, bazı hastalıklarda psikolojik etkilere dikkat çeker ve ruh hastalıklarında müzik dinletmenin yararını anlatır. Ameliyat sırasında hastaya anestezi amacıyla, aromatik maddelere veya narkotik ilaçlara batırılmış sünger koklatılması da önerilir. Deri kanseri için çinko oksitli merhem tavsiye edilmektedir. Şeker hastalığı, çok detaylı olarak tanımlanmakta ve bitkisel ilaçlarla tedavi şekli verilmektedir. Bu eser, 1766'da padişah III. Mustafa'nın emriyle **“Tül Mathun”** adı ile Türkçe'ye çevrilmiş ve bastırılmıştır.

Fransa Pulu

Doğu Almanya Pulu

İbn-i Sina'nın Diğer Eserleri

İbn-i Sina'nın yüzden fazla eserinin 40'ı tıpla ilgilidir. Eserlerinden bazıları; **Ktabü's Şifa**: Farklı bilim dallarını kapsayan 11 ciltlik bir eser. **Kitabu'n Necat**: (Kurtuluş Kitabı) çeşitli bilim dalları hakkında küçük bir kitap. **Kitab'ul İşaret ve't Tenbihat**: Mantık, doğa bilimleri ve metafizik konularında İbn-i Sina'nın görüşlerini içeren bir eser. **Risale fi'l-Kader**: Kaderin (yazgı) sırlarını anlatan kitap. **Danışname-i Ala**: Farsça yazdığı bu eser, Yüksek Seviyede İlimle İlgili Yazı, anlamını taşır ve çeşitli bilim alanlarını kapsar. Risale fi-İlmül-Ahlak, Lisanü'l Arab, el İşaretu ila İlm'il Mantık ve Hikmetü'l Meşrikiyyın gibi çok sayıda eseri günümüze ulaştı.

Polonya Pulu

UNESCO Madalyonu

Tacikistan Parası

İbn-i Sina'ya Dünya'da Verilen Değer

Doktorların doktoru diye anılan İbn-i Sina, dünyanın her yerinde saygı görüyor. Anısına kurulan hastane, fakülte ve üniversiteler var. Dante, 14. yüzyılda yazdığı ünlü “İlahi Komedi” oyununda onun adına yer verdi. Buhara Müzesi önünde, İran’da ve Ankara Üniversitesi’nde heykeli var. Paris Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde portresi asılı. Ay üzerindeki bir krater “İbn-i Sina Krateri” adı verildi. İran’da “İbn-i Sina Üniversitesi”, Tacikistan’da “İbn-i Sina Tacik Devlet Tıp Üniversitesi”, Hindistan’da “Orta Çağ Tıp Bilimleri İbn-i Sina Akademisi”, Pakistan’da “İbn-i Sina Tıp Fakültesi”, Afganistan’da “İbn-i Sina Belh Tıp Fakültesi” ve Ankara Üniversitesi’nde “İbn-i Sina Hastanesi” yer almaktadır. Çeşitli ülkeler, onun anısına madalyon, para, zarf ve pul bastırdı.

Tıp alanında bilimsel araştırmalar yapan, yetenekli gençlerimiz arasından yeni İbn-i Sina’lar çıkmasını dileriz.

Prof. Dr. Ural Akbulut
ODTÜ Kimya Bölümü